

Bij Johannes 9, 1 – 13. 15 maart 2026, Laetare, Elst

(Over Laetare, Klein-Pasen.....)

I. Het verhaal over de blindgeborene staat alleen bij Johannes – en hij maakt er werk van: een heel hoofdstuk lang wijdt hij er aan. Over het meest in het oog springende feit: dat iemand die blind was, *zíét*, daar heeft hij het eigenlijk niet heel uitvoerig over. Hij tekent veeleer een moeizaam gesprek dat ouders en omstanders voeren, en natuurlijk ook de Farizeeën – en in een groot deel van het hoofdstuk is Jezus afwezig: in vers 7 wordt hij nog sprekend gehoord, daarna pas weer in vers 35. Het is een ingewikkeld gesprek. We hebben het niet gelezen – het is meer iets voor een leerhuis, waar je woord voor woord lezen kan en misschien begrijpen.

Wat we wél gelezen hebben geeft intussen genoeg stof tot nadenken: een paar opmerkingen.

‘In het voorbijgaan zag hij een man, sedert zijn geboorte blind.’ De discipelen weten meteen: hier is (de) zonde in het spel. Van de man zelf, of van zijn ouders. Je bent immers niet zomaar blind. Blindheid moet een straf zijn, en het is de hand van God die er dan in wordt vermoed. Van die hand staat van alles geschreven, maar zeker ook dat ze straffen kan.

Zonde: in de kerk speelt dat woord misschien een wat minder grote rol dan vroeger, maar eeuwen lang had het een hoofdrol in liturgie, verkondiging en ritueel. Het woord werd altijd in de mond genomen door wie de macht had – en die had er meteen de bijpassende straf bij: de priester, de kerkelijke macht wist(en) wat zonde was en ze hadden een heel regelwerk van straffen. De overheid wist het – en ook die kon hard ingrijpen. Ouders wisten het, en ook die konden hard slaan. Meestal zeiden ze dat ze niet anders konden – zoals nu nog altijd argeloos in de krant staat dat ‘de ME moest ingrijpen’ als er ergens ongeregelheden waren. Nee, dat moest de ME helemaal niet – daar *kóós* de ME voor...

En meestal was zonde een zonde tegen de burgerlijke moraal, of het nu de greep in de koekjestrommel was of de gruwelijke zonde van *vóór* de huwelijksdatum zwanger raken.

De kerk leek over weinig anders te gaan, dan over zonde en schuld – en over hoe je daar voor op je donder krijgen zou.

Je zou denken dat de bijbel er dus wel mee vol zou staan, met zonde en zondigen. Wie woorden opzoekt in de concordantie, waarin je vinden kunt hoe vaak en waar een woord voorkomt, ziet dat de evangelisten er bepaald niet royaal mee omspringen. Johannes gebruikt het woord zondigen 4 keer. En het woord zonde 17 keer. Mattheus 7 keer, Markus 6 en Lukas 11 keer.

Johannes vult het woord meestal niet verder in – ook in het verhaal van de blindgeborene niet. In het laatste vers laat hij Jezus zeggen: indien gij blind waart, zoudt gij geen zonde hebben. Maar nu zegt gij: wij zien, daarom blijft uw zonde. Zonde is dus kennelijk pas zonde als hij gezien wordt.

Als Johannes verder iets over zonde zegt, dan meestal met de betekenis ‘niet accepteren van degene die van de vader gezonden is.’

Dat noemt Johannes zonde – en hij kan natuurlijk niet anders: hij noemt Jezus immers ‘licht der wereld’ en dat met zoveel overtuiging dat het niet anders kan: wie in Hem niet wil zien wat Hij is (of wat Johannes in Hem gezien heeft), zondigt.

Maar, dat dan niet op onze moralistische manier. Hoe wél? Een andere vertaling van het Griekse woord dat we met zonde, zondig en zondigen vertalen kan helpen: dat woord is namelijk vrijwel altijd een vertaling van het Hebreeuwse chatha. En dat betekent in de eerste plaats: (een doel) missen, falen. Dan gaat het dus niet meer om de hand in de koektrommel (want die greep raak) maar om je leven, je existentie: wat doe je ermee, wat maak je ervan – kom je tot je bestemming en geef je anderen die kans, lééf je? Benut je je mogelijkheden, leef je als mens in Gods beeld: waarachtig, barmhartig, de mens en zijn broeder, zijn zuster? Mis je dat doel, faal je? Dat is wat chatha is – en dat is wat anders dan het versleten woord zonde.

II. In het voorbijgaan zag hij. Hij zag iemand die niet ziet, iemand die leeft van horen: uit de eeuw is niet gehoord, dat iemand de ogen van een blindgeborene geopend heeft (vers 32) – niemand heeft dat zelfs maar van horen zeggen, en de blindgeborene heeft het niet gehoord en hij kan het weten – hij heeft een scherp gehoor.

Hij zag, Jezus zag. En dan gaat alles snel, zo snel dat Johannes zijn stijl van schrijven, die toch al niet zijn sterke punt is, geheel verwaarloost – kai, kai, kai, staat er voortdurend in deze en de volgende verzen: en, en, en. Een beetje in de stijl die kinderen op de basisschool al afgeraden en afgeleerd wordt: en toen, en toen, en toen.

Er wordt niet om een teken gevraagd, door niemand – ook niet door de blindgeborene, die niet eens wéét wie er aan hem voorbij gaat.

Er wordt een vraag gesteld: wie heeft er gezondigd, hij, de blindgeborene of zijn ouders?

Jezus’ antwoord is duidelijk én cryptisch tegelijk: niemand heeft gezondigd. Dat is duidelijk – en het doorbreekt een harteloos en heilloos idee: dat het iemands schuld is, dat die man blindgeboren is – ik laat maar even terzijde, dat er natuurlijk ook de verleidelijke interpretatie is, die zegt dat de man ‘geen oog heeft voor’, het heil niet ‘wil zien’, zijn ‘ogen gesloten houdt voor’ en vul de lijst van uitdrukkingen maar aan: de man was niet blind, maar verblind.

Jezus werpt een heel ander licht op de kwestie: er is niet gezondigd. De man is blind 'opdat in hem zichtbaar worden de werken Gods' – dus niet 'moesten openbaar worden', geen verleden tijd – maar opdat in wat er nu staat te gebeuren de werken Gods zichtbaar worden – aan het licht komen: het Griekse woord heeft iets van 'dageraad' in zich, dagen, oplichten. Het licht dat ons aanstoot, dat doet opspringen, opleven: sta op, een morgen ongedacht.

De werken Gods moeten zichtbaar worden. Dat is intussen wél het cryptische deel van het antwoord: wat zijn die werken dan – moet je meteen denken aan scheppen, bewaren, redden, uitleiden, bevrijden, zien en horen: de Heer heeft mij gezien en onverwacht ben ik opnieuw geboren en getogen?

Johannes legt niets uit. Ze krijgen hun plaats in de wereld, die werken - daar moeten ze zichtbaar zijn, dat is bijna alles. Nog een aanwijzing geeft hij: het zijn de werken van degene die mij gezonden heeft – zo staat het er vele malen in de hoofdstukken 7 en 8: de werken van degene die mij gezonden heeft, de gezondene doet de werken, de wil van wie hem gezonden heeft.

God de Vader blijft dus verborgen – de zoon spreekt zelf. Maar in alles verwijst hij: Jezus verwijst naar God – hij is het licht der wereld, daar klinkt Johannes 1 in mee: het Woord was leven en leven was het licht der mensen, en het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet gegrepen.

Dat licht verschijnt hier in het voorbijgaan aan de blindgeborene – en zijn duisternis zal het licht niet grijpen. Integendeel, het waarachtige licht (Joh. 1, 9) verbreekt het donker, het stoot de nacht open.

III. Zolang ik in de wereld ben, licht ben ik, van/voor de wereld. Het NBG '51 gaat dan verder met: 'na dit gezegd te hebben' – maar dat staat er niet NBV '21: 'na deze wiorden.....') 'Dit zeggende' staat er, dit zeggende spuwde hij op de grond, hij spuugt de woorden uit en hij maakte slijk uit het spuug en hij legde hem het slijk op de ogen en hij zei hem:

ga weg, ga je wassen naar de vijver van Siloam, dat vertaald wordt met 'Gezondene'. Hij ging dus weg en waste zich en kwam ziende.

Dit zeggende spuugde hij: het is maar een detail, maar een veelzeggend detail: spreken en doen vallen samen – met dat hij spreekt gebeurt het. U weet dat inmiddels wel, hoe dat typisch is voor heel de schrift – zeggen is doen, woord en daad vallen samen, er is geen inleiding, geen uitleg vooraf. Het enige wat aan woord en daad vooraf gaat is het voor-woord (J. Engelen) van Torah, of zoals Hemelsoet vertaalde: een te-Recht-Wijzing.

Hij legde hem slijk op de ogen: een aantal handschriften geeft een ander woord, het woord zalven, epichrio – en daar hoor je weer de eigennaam Christus in. Een deel van de overlevering heeft hier dus een zalving gezien: de gezalfde zalft, hij geeft zijn roeping door, levert over.

Intussen worden er niet veel woorden vuilgemaakt aan wat verder gedaan wordt en gebeurt. Hij ging weg, staat er over de blinde, hij waste zich en kwam ziende. Er staat niet: hij kwam terug – dat is geen optie, er is nooit een terug. Niet: hij kwam terug, maar hij kwam ziende: het zien is hem overkomen en dat 'zien' is voor Johannes 'het zichtbaar worden van de werken Gods'- gezien worden en dan kunnen zien. Opnieuw geboren zijn, want gezien zijn. Alweer, het is verleidelijk te gaan psychologiseren, in de zin van: wie gezien wordt, mag er zijn, die heeft leven. En misschien mag het ook wel, moet het wel – Johannes beschrijft immers geen medische casus, maar geeft een voorbeeld van hoe dat zit met de werken Gods: hij geeft een levend hart en nieuw ogen.....